

СТАНИСЛАВ ЛЕМ
СЪДБИТЕ НА ПРОФЕСОР
КОРКОРАН

Част 1 от „Из спомените на Ийон Тихи“

Превод от руски: Цвета Христова, 1966

chitanka.info

Искате да ви разкажа още нещо? Виждам, че Тарантога вече вади бележника си и се готви да стенографира... почакай, професоре! Та аз наистина нямам какво да ви разкажа. Не, не се шегувам. И въобще не мога ли и аз най-сетне поне веднъж да помълча в такава вечер — във вашето общество? Добре, добре, ще ви разкажа, но не за звездите. В края на краищата преживял съм немалко неща и на Земята. Професоре, ако непременно ти се иска да записваш, можеш да започнеш.

Както знаете, често имам гости, понякога доста странни. Имам предвид определена категория: непризнати изобретатели и учени. Не зная защо, но винаги съм ги привличал като магнит. Тарантога се усмихва, виждате ли? Но не става дума за него, та той не спада към категорията непризнати изобретатели. Днес ще ви разкажа за онези, на които не им е провървяло или, по-точно, на които прекалено им е провървяло: те са достигнали целта си и са разбрали безсмислеността ѝ.

Естествено, в себе си не признават това. Неизвестни, самотни, те упорствуват в безумието си, което само известността и успехът превръщат понякога — извънредно рядко — в оръдие на прогреса. Разбира се, болшинството от тези, които идват при мен, принадлежат към числото на обикновените манияци, на хората, затънали в една идея, дори не своя, а заимствувана от предишните поколения, нещо като изобретателите на перпетууммобиле — с жалки замисли, с банални, явно абсурдни решения. Но дори и в тях тлее огънят на безкористното усърдие, който разгаря живота, кара те да възобновяваш обречени предварително на неуспех опити. Жалки са тези уродливи гении, титани с пигмейски дух, осакатени от природата, която в припадък на мрачен хумор е прибавила към бездарността им творческа ярост, достойна за самия Леонардо; тяхната участ е да срещат равнодушие или подигравки и всичко, което можеш стори за тях, е да бъдеш час или два търпелив слушател и съучастник на мономанията им.

В тази тълпа, която само собствената ѝ глупост я предпазва от отчаянието, се появяват понякога други хора; не искам нито да ги хваля, нито да ги осъждам, оставям това на вас. Първият, който изпъква пред очите ми, като казвам това, е професор Коркоран.

Запознах се с него преди около девет или десет години. Беше на някаква научна конференция. Поприказвахме няколко минути и

изведнъж, ни в клин, ни в ръкав (това нямаше никаква връзка с темата на разговора ни), той запитва:

— Какво мислите за духове?

В първия момент реших, че това е ексцентрична шега, но бях подочул, че е особняк — не помнех само в положителен или отрицателен смисъл, — и за всеки случай отговорих:

— Нямам никакво мнение по този въпрос.

Той се върна на предишната тема, като че ли нищо не е било. Звънецът вече известяваше началото на следващия доклад, когато внезапно се наведе — беше значително по-висок от мен — и каза:

— Тихи, вий сте човек от моя тип. Нямате предубеждения. Впрочем може би греша, но съм готов да рискувам. Наминете към мен — той ми даде визитната си картичка. — Но предварително ми позвънете по телефона, тъй като на почуквания не отговарям и никому не отварям. Впрочем както искате...

Същата вечер, вечеряйки със Савинели, известния юрист, специалист по проблемите на космичното право, аз го запитах познава ли някакъв си професор Коркоран.

— Коркоран! — викна той със свойствения си темперамент, поразпален от двете бутилки сицилийско вино. — Този смахнат кибернетик? Как е той? Не съм чувал за него от незапомнени времена.

Отвърнах, че не знам никакви подробности, че съвсем случайно съм дочул името му. Мисля, че такъв отговор би се харесал на Коркоран. Савинели, докато пиехме виното, ми поразправи някои от клюките, които се носели за Коркоран. Според тях, Коркоран като млад учен будел големи надежди, макар още тогава да проявявал пълно неуважение към по-възрастните, което преминавало понякога в наглост; после станал от ония правдолюбци, които изглежда получават еднакво удовлетворение и от това, че казват на хората всичко право в очите, и от това, че по такъв начин най-много си навреждат. Когато Коркоран се скарал до смърт с професорите и приятелите си и пред него се затворили всички врати, изведнъж забогатял, като получил неочаквано голямо наследство, купил си някаква стара, изоставена къща извън града и я превърнал в лаборатория. Помагали му работи — край себе си търпял само такива асистенти и помощници. Може и да е постигнал нещо, но страниците на научните списания и издания били недостъпни за него. Това никак не го безпокояло. И ако завързвал на

времето си някакви отношения с хора, било само с цел, спечелил веднъж дружбата им, невероятно грубо, без каквато и да било причина, да ги отблъсне, да ги оскърби. Когато поостарял и това отвратително развлечение му омръзнало, станал отшелник. Запитах Савинели знае ли нещо за това, че уж Коркоран вярвал в духове. Юристът, който пиеше в момента вино, едва не се задави от смях.

— Той? В духове? — викна Савинели. — Приятелю, та той не вярва дори в хората!

Попитах го как да разбирам това. Савинели отвърна, че, според него, Коркоран бил солипсист; вярвал само в собственото си съществуване, всички останали считал за призраци, съновидения и изглежда затова се държал така даже и с най-близките си: щом животът е сън, то в него всичко е позволено. Обърнах му внимание, че тогава може да се вярва и в духове. Савинели попита чувал ли съм някога за кибернетик, който да вярва в духове. После заприказвахме за друго, но и това, което узнах, беше достатъчно, за да ме заинтригува.

Аз взимам бързо решения, тъй че още на другия ден позвъних на Коркоран. Обади се робот. Казах му кой съм и по каква работа търся професора. Коркоран ми позвъни чак след един ден късно вечерта — вече се канех да си лягам. Каза, че ако искам, мога още сега да го посетя. Беше към единадесет. Отвърнах, че след малко ще бъда при него, облякох се и тръгнах.

Лабораторията му се помещаваше в голямо мрачно здание недалеч от шосето. Бях го виждал неведнъж. Мислех, че е стара фабрика. Зданието тънеше в мрак. В нито един от квадратните прозорци, потънали дълбоко в стените, не проблясваше дори слаба светлинка. Голямата площадка между желязната ограда и портата също не бе осветена. Няколко пъти се спъвах в поскърцаващи ръждиви железа, в някакви релси, тъй че до едва забелязващата се в тъмнината врата стигнах леко ядосан и позвъних по особения начин, както ми нареди Коркоран. След цели пет минути вратата отвори самият той в стара, разядена от киселини лабораторна престилка. Коркоран беше ужасно слаб, кокалест; имаше огромни очила и посивели мустаци, от едната страна по-къси, сякаш изгризани.

— Следвайте ме — каза той без всякакви предисловия.

По дълъг, едва осветен коридор, в който имаше някакви машини, бъчви, прашни бели торби с цимент, той ме заведе до голяма стоманена

врата. Над нея светеше ярка лампа. Извади от джоба на престилката си ключ, отключи вратата и влезе пръв. Аз след него. По извита желязна стълба се изкачихме на втория етаж. Пред нас беше голям фабричен цех с остъклен свод — няколкото лампи не го осветяваха, а само подчертаваха сумрачната шир. Той беше празен, мъртъв, изоставен, горе, под свода, вятърът свободно се разхождаше, дъждът, който бе започнал да вали, когато се приближавах към резиденцията на Коркоран, чукаше по прозорците, тъмни и замърсени, тук-там през счупените стъкла капеше вода. Коркоран, без да забелязва сякаш това, вървеше пред мен по кънтящата под краката галерия; отново стоманени заключени врати, след тях пак коридори, хаос от захвърлени като че ли при бягство инструменти, натрупани в безпорядък край стените, покрити с дебел слой прах; коридорът зави встрани, изкачихме се, слизахме, минавахме покрай омотани ремъци, приличащи на изсъхнали змии. Пътешествието, през време на което разбрах колко обширно е зданието, продължаваше; веднъж или дважд на съвсем тъмните места Коркоран ми обърна внимание, че има стъпала, да се наведе; пред последната стоманена врата, вероятно противопожарна, цялата набучена с нитове, той се спря, отключи я; забелязах, че за разлика от другите тя никак не скърцаше, сякаш пантите ѝ скоро бяха смазвани. Озовахме се във висока зала, почти съвсем празна. Коркоран застана в средата, там където бетонният под бе малко по-светъл, като че ли на това място по-рано бе стоял струг, от който бяха останали само стърчащи гредички. По стените имаше вертикални дебели прътове, тъй че цялата зала приличаше на клетка. Спомних си въпроса му за духовете... Към прътовете бяха закрепени полици, много здрави, с подпорки, на тях стояха петнадесетина метални сандъка; нали знаете как изглеждат сандъците със съкровища, които пиратите заравят, в легендите? Точно такива бяха и тези сандъци, с изпъкнали капаци, на всеки висеше обвита в целофан бяла табелка, като тия, които обикновено окачват над болничните кревати. Високо под самия таван гореше прашна лампа, но бе твърде тъмно, та не можах да прочета нито една дума от написаното на табелките. Сандъците бяха наредени в две редици един над друг, а един стоеше отделно, най-отгоре. Преброих ги, бяха дванадесет или четиринадесет, вече не помня точно.

— Тихи — обърна се към мен професорът с пъхнати в джобовете на престилката ръце, — вслушайте се за минута в онова, което става тук. После ще ви разправя — хайде, вслушайте се де!

Беше много нетърпелив — това веднага се хвърляше в очи. Едва започнал да говори, той веднага искаше да стигне до същността, за да свърши по-бързо. Сякаш считаше за загубена всяка минута, прекарана в обществото на други хора.

Затворих очи и стоях около минута неподвижно, повече от учтивост, отколкото от интерес към звуковете, които даже и не чувах. Всъщност нищо не чух. Някакво слабо бръмчене на електрическия ток в намотките, нещо от този род, но уверявам ви, то бе толкова тихо, че можеше прекрасно да се чуе и гласът на умираща муха.

— Е, какво чувате? — запита той.

— Почти нищо — признах аз, — някакво бучене... но може и да е само шум в ушите ми...

— Не, не е шум в ушите ви... Тихи, слушайте внимателно, не обичам да повтарям. Казвам ви това, защото не ме познавате. Не съм нито грубиян, нито простак, за какъвто ме смятат, просто ме ядосват идиотите, на които е нужно по десет пъти да повтаряш едно и също. Надявам се, че не спадате към тях.

— Ще видим — отвърнах аз, — говорете, професоре...

Той кимна и посочвайки редиците железни сандъци, каза:

— Разбирате ли от електронни мозъци?

— Само толкова, колкото е необходимо за космичната навигация — отвърнах аз. — Но с теорията не съм добре.

— Така си и мислех. Но това не е важно. Слушайте, Тихи. В тези сандъци се намират най-съвършените електронни мозъци, които някога са съществували. Знаете ли в какво се състои тяхното съвършенство?

— Не — признах аз.

— В това, че за нищо не служат, че са безполезни, за нищо негодни — с една дума, това са материализирани монади на Лайбниц, въплътени от мен в реалността.

Чаках, а той говореше и побелелите му мустаци изглеждаха в полумрака тъй, сякаш край устните му пърхаше сивкава нощна пеперуда.

— Всеки един от тия сандъци съдържа електронно устройство, притежаващо съзнание. Както нашият мозък. Строителният материал е друг, но принципът е същият. С това сходството свършва. Понеже нашите мозъци — обърнете внимание! — са включени, тъй да се каже, към външния свят посредством сетивата: очите, ушите, носа, чувствителните краища на кожата и т.н. А за тези тук — посочи той с пръст сандъците — външният свят е там, вътре в тях...

— Че как е възможно това? — попитах аз, досещайки се вече нещичко. Догадката беше смътна, но от нея ме побиха тръпки.

— Много просто. Откъде знаем, че имаме точно такова, а не друго тяло, именно такова лице? Че стоим, че държим в ръце книга, че цветята миришат? Ще отговорите, че определени импулси въздействуват на нашите сетива и по нервите съответните сигнали се предават в мозъка. А сега си представете, Тихи, че мога да въздействувам на обонятелния ви нерв точно така, както прави това ароматният карамфил — какво ще усещате?

— Миризмата на карамфил, разбира се — отвърнах аз.

Професорът кимна доволен сякаш, че съм достатъчно схватлив, и продължи:

— А ако направя същото с всичките ви сетивни нерви, то вие ще усещате не външния свят, а това, което АЗ по тези нерви ще протелеграфирам във вашия мозък... Нали разбирате?

— Разбирам.

— И тъй, тези сандъци имат рецептори — органи, действащи аналогично на нашето зрение, обоняние, слух, осезание и т.н. Но проводниците, изхождащи от тия рецептори, са включени не към външния свят, както нашите нерви, а към този барабан в ъгъла. Не го ли забелязахте?

— Не — казах аз.

Наистина, в дъното на залата имаше барабан с диаметър около три метра, поставен вертикално като воденичен камък, и след известно време забелязах, че той съвсем бавно се върти.

— Това е тяхната съдба — спокойно произнесе професор Коркоран. — Тяхната съдба, техният свят, тяхното битие — всичко, което те могат да постигнат и познаят. Там има специални ленти със записани на тях електрически импулси; те съответствуват на ония сто или двеста милиарда явления, с които може да се сблъска човек с най-

богат на впечатления живот. Ако вдигнете капака на барабана, ще видите само блестящи ленти, покрити с бели зигзаги, като че ли на места целулоидът е плесенясал, но това, Тихи, са знойни, южни ноци, бучене на вълни, тела на зверове и грохот на канонади, това са погребения и гуляи, вкус на ябълки и круши, снежни виелици, вечери, прекарани в семеен кръг край горяща камина, и викове на палуба на потъващ кораб, и планински върхове, и гробища, и налудни халюцинации. Йон Тихи, там е целият свят.

Мълчах, а Коркоран, стиснал рамото ми с железните си пръсти, говореше:

— Тези сандъци, Тихи, са включени към изкуствен свят. На този — той посочи първия сандък от края — му се струва, че е седемнадесетгодишна девойка, зеленоока, с червеникава коса, с тяло, достойно за Венера. Тя е дъщеря на държавен деятел... влюбена е в един младеж, когото почти всеки ден вижда от прозореца... който ще бъде и нейното проклетие. Този, вторият, е някакъв учен. Той е почти построил общата теория на гравитацията, действителна за неговия свят — свят ограничен от металния корпус на барабана, — и смята да се бори за своята правда сам-самичък, погълнат от грозещата го слепота, тъй като той скоро ще ослепее, Тихи... А този по-горе е висш духовник и преживява най-трудните минути в живота си, защото е загубил вярата в съществуването на безсмъртната душа; до него зад преградата е... но аз не мога да ви разправа за живота на всички същества, които съм създал...

— Мога ли да ви прекъсна? — запитах аз. — Бих искал да зная...

— Не! Не бива! — викна Коркоран. — Никою не разрешавам! Сега аз говоря, Тихи! Вие още нищо не разбирате. Сигурно мислите, че там, в този барабан, са записани различни сигнали като на грамофонна плоча, че събитията са усложнени също като мелодия с много тонове и само чакат, както музиката на плочата, да я съживи иглата, че тези сандъци възпроизвеждат поред комплекси на преживявания, напълно установени предварително. Не е вярно! Не е вярно! — закрещя той пронизително и под ламаринения свод закънтя ехо. — За тях това, което съдържа барабанът, е същото, което е за вас светът, в който живеете! Нали на вас не ви минава и през ум, когато ядете, спите, ставате, пътешествувате, посещавате стари безумци, че

всичко това е грамофонна плоча, докосването до която вие наричате действителност!

— Но... — обадох се аз.

— Млъкнете! — кресна ми той. — Не ми пречете. Аз говоря!

Помислих, че ония, които наричат Коркоран грубиян, все пак имат основание, но трябваше да слушам, тъй като това, което той говореше, наистина бе необикновено. Той крещеше:

— Съдбите на моите железни сандъци не са предопределени от началото до края, понеже събитията са записани там, в барабана, на редици успоредни ленти и само действащият по правилата на слепия случай селектор решава в следващата минута от коя серия записи ще черпи информация приемникът на чувствените впечатления на този или онзи сандък. Разбира се, всичко не е тъй просто, както го разправям, защото сандъците сами до известна степен влияят на движенията на приемника на информация и изборът бива напълно случаен само тогава, когато тези създадени от мен същества се държат пасивно... та те имат свобода на волята и тя е ограничена от същото, което ограничава и нашата воля. Особеностите на личността, страстите, вродените недостатъци, околната среда, nivelul на умственото им развитие — няма защо да изброявам всички подробности...

— Дори и да е тъй — бързо се намесих аз, — то как все пак те не знаят, че са железни сандъци, а не червенокоса девойка или духов...

Той ме прекъсна, преди да се доизкажа:

— Не се правете на магаре, Тихи. Нали се състоите от атоми? Усещате ли атомите си?

— Не.

— От атоми се състоят и белтъчните молекули. Усещате ли ги?

— Не.

— Всяка секунда денем и нощем вас ви пронизват потоци космични лъчи. Усещате ли това?

— Не.

— Та как тогава моите сандъци могат да знаят, че са сандъци, магаре такова?! Както за вас този свят е истински и един единствен, точно тъй и за тях истински и единствено реални са сигналите, които постъпват в електронните им мозъци от моя барабан... Техният свят, Тихи, е затворен в този барабан, а телата им — в нашия свят те

съществуват само като определени, относително постоянни съчетания на дупки на перфорираните ленти — се намират вътре в самите сандъци... Крайният ей от оная страна се смята за жена с необикновена красота. Мога подробно да ви разкажа какво вижда тя, когато се любува на себе си в огледалото. Какви скъпоценни камъни обича. Какви уловки използва, за да печели мъжете. Знам всичко това, защото сам с помощта на моя Съдбограф създадох нейния, за нас въображаем, но за нея реален образ, с лице, със зъби, с миризма на потта ѝ и с белега от удара на кама под плешката, с коси и с орхидеи, които тя забожда в тях — също такъв реален, както са реални за вас вашите крака, ръце, корем, шия и глава! Надявам се, вие не се съмнявате в своето съществуване?

— Не — отвърнах тихо аз.

Никой никога не ми беше крещял така и може би това би ме забавлявало, но бях извънредно потресен от думите на професора — вярвах му, тъй като не виждах причини да не му вярвам, — за да обръщам внимание в този момент на маниерите му...

— Тихи — малко по-спокойно продължи професорът, — споменах ви, че между другите имам и учен; ето този сандък точно пред вас. Той изучава своя свят, но никога, разбирате ли, никога не ще се дори и досети, че светът му не е реален, че губи време и сили за изучаване на онова, което е серия от макари с киноленти, и че ръцете му, краката, очите, собствените му ослепяващи очи са само илюзия, предизвикана в електронния му мозък от съответно подобрени импулси. За да разгадае тази тайна, той би трябвало да напусне своя железен сандък, тоест самия себе си, и да престане да мисли с помощта на електронния си мозък, което е също тъй невъзможно, както е невъзможно за вас да се убедите в съществуването на този студен тежък сандък по друг начин освен чрез зрението и осезанието.

— Но благодарение на физиката аз знам, че тялото ми е построено от атоми — подхвърлих аз.

Коркоран вдигна с категоричен жест ръка.

— Той също знае това, Тихи. Той си има лаборатория, а в нея всякакви уреди, възможни в неговия свят. Гледа с телескоп звездите, изучава движенията им и едновременно усеща хладното докосване на окуляра до лицето си — не, не сега. Сега съобразно начина му на живот той е сам в градината, заобикаляща лабораторията му, и се

разхожда под лъчите на слънцето — в неговия свят то току-що е изгряло.

— А къде са другите хора — онези, сред които той живее? — запитах аз.

— Другите хора ли? Естествено, всеки един от тия сандъци, от тези същества, живее сред хора. Всички те са в барабана... Виждам, вие все още не можете да разберете! Може би ще ви стане ясно от тази макар и доста далечна аналогия. В сънищата си нали срещате различни хора — понякога такива, които никога не сте виждали и познавали — и водите в съня си разговори с тях?

— Така...

— Тези хора ги създава вашият мозък. Но в съня си вие не съзнавате това. Имайте предвид, че това е само пример. С тези — той вдигна ръка — работата стои по-иначе: близките си и чужди хора те не създават сами — те са в барабана на цели тълпи и ако, да кажем, на моя учен изведнъж му се поиска да излезе от градината си и да поговори с първия срещнат, то, ако повдигнете капака на барабана, ще видите как става това: приемникът на усещанията под влияние на импулса леко ще се отклони от предишния си път, ще премине на друга лента и ще започне да получава онова, което е записано на нея; казвам „приемник“, но всъщност това са стотици микроскопични приемници; както вие възприемате света със зрението, обонянието, осезанието, също тъй и той опознава своя свят с помощта на различните сетива, на отделните канали, и само електронният му мозък свързва всички тези впечатления в едно цяло. Но това са технически подробности, Тихи, и те не са съществени. Мога да ви уверя, че от момента, когато механизмът бе приведен в движение, всичко останало беше въпрос на търпение, нищо повече. Прочетете трудовете на философите, Тихи, и ще се убедите в правотата на думите ми за това колко малко можем да разчитаме на сетивните си възприятия, колко са те неопределени, измамливи, погрешни, но ние нямаме нищо друго освен тях; точно така — той говореше, вдигнал ръка — е и с тях. Но както на нас, така и на тях това не им пречи да любят, да желаят, ненавиждат, те могат да докосват другите хора, за да ги целуват или убиват... И тъй, тези мои творения във вечната си желязна неподвижност се предават на страсти и желания, изменят, тъгуват, мечтаят...

— И вие мислите, че всичко това е напразно? — запитах неочаквано аз и Коркоран ме измери с пронизителния си поглед. Той дълго мълча.

— Да — каза накрая той, — добре че поканих тук вас, Тихи... Всички идиоти, на които показвах това, започваха да бълват змии и гущери по адрес на моята жестокост... Какво имате предвид?

— Вие им давате само суровината — казах аз — във вид на тези импулси. Също така, както на вас светът ни ги дава. Когато стоя и гледам звездите, онова, което тогава чувствавам, мисля, принадлежи само на мен, не и на целия свят. С тях — посочих аз редиците сандъци — е същото.

— Това е вярно — сухо проговори професорът. Той се бе попрегърбил и като че ли бе станал по-нисък. — Но щом казвате това, вие ме избавяте от дълги обяснения, тъй като на вас трябва да ви е вече ясно защо съм ги създал.

— Досещам се. Но бих искал сам да ми го кажете.

— Добре. Някога, много отдавна, аз се усъмних в реалността на света. Бях още дете. Та кой ли не е усещал, Тихи, злорадството на околните предмети? Не можем да намерим някоя дреболия, макар да помним къде сме я видели последния път, накрая я намираме на съвсем друго място, изпитвайки чувство, че сме изобличили света в неточност, безредие... Възрастните, разбира се, казват, че това е грешка, и по този начин естественото недоверие на детето се притъпява... Или това, което се нарича *le sentiment du déjà vu* — впечатление, че в ситуация безсъмнено нова, преживявана за първи път, вече някога сме се намирали... Цели метафизични системи, например вярването в прераждането на душите, в превъплъщаването, са възникнали въз основа на тия явления. И по-нататък: законът за двоичността, повтаряне на твърде редки събития, които се срещат по двойки толкова често, че лекарите са нарекли това явление на своя език *duplicitas casus*. И накрая... духовете, за които ви питах. Четенето на мисли, левитацията и — най-противоречещите на основите на нашите познания, най-необяснимите факти — предсказанията на бъдещето... феномен, описан още в древността, съществуващ сякаш въпреки здравия смисъл, защото никой научен мироглед не може да го приеме. Какво означава това? Можете ли да ми отговорите или не?... Не ви достига смелост, Тихи... Добре. Я погледнете...

Той се приближи към полиците и посочи сандъка, който стоеше най-отгоре, отделно от другите.

— Това е безумецът на моя свят — произнесе той и по лицето му пробягна усмивка. — Знаете ли до какво е стигнал той в безумието си, което го е отделило от другите? Посветил се е в изследване на несигурността на своя свят! Та аз не твърдя, Тихи, че неговият свят е сигурен, съвършен. Най-сигурният механизъм може понякога да закапризничи: било някакво течение ще съедини жиците и те за миг ще дадат късо, било мравка ще проникне вътре в барабана... и знаете ли какво мисли тогава този безумец? Че в основа на телепатията лежи локално късо съединение на проводниците, водещи към два различни сандъка... че предвиждане на бъдещето имаме тогава, когато приемникът на информацията, раздрусан, прескача изведнъж от нужната лента на друга, която трябва да се включи след много години. Че усещането, сякаш вече сме преживели онова, което в действителност ти се случва за първи път, е предизвикано от това, че селекторът не е в ред, а когато селекторът не само трепти на медния си лагер, но и започне да се клати като махало, от тласъка, да допуснем, на мравката, то в неговия свят стават удивителни и необясними събития. В някого изведнъж пламва неочаквано и неразумно чувство, някой започва да предсказва, предметите сами се движат и или менят местата си... Но преди всичко в резултат на тия ритмични движения се проявява... законът на сериите! Редките и странни явления се групирват в поредици. И безумието му, подхранвано от такива феномени, на които другите не обръщат внимание, се концентрира в мисъл, за която скоро ще го изпратят в лудницата... че самият той е също такъв железен сандък, както и всички, които го заобикалят, че хората са само сложни устройства в ъгъла на стара, прашна лаборатория, а светът с очарованията и ужасите си — само илюзия; и той се осмели да помисли дори за своя бог, Тихи, за бога, който по-рано, когато той беше още наивен, вършеше чудеса, но по-късно създаденият от него свят възпита и него, създателя, научи го, че може да прави само едно — да не се намесва, да не съществува, да не променя нищо в своето творение, защото доверие внушава само такава божество, което не се откликва. И ако се обърнем с молба към него, то ще се окаже безпомощно и безсилно... А знаете ли какво мисли този негов бог, Тихи?

— Да — казах аз. — Че съществува друг такъв също като него. Но тогава може и самият стопанин на прашната лаборатория, на чиито полици ние стоим, да е също сандък, построен от друг учен от още по-висок ранг, завладян от оригинални и фантастични концепции... И тъй до безкрайност. И всеки един от тия експериментатори — творец на своя свят, на тези сандъци и техните съдби, властен върху своите Адамовци и Еви, самият е подвластен на следващия бог, стоящ на по-високото йерархично стъпало. И вие сте направили това, професоре, за да...

— Да — отвърна той. — Но щом казвам „да“, вие знаете всъщност толкова, колкото и аз, и да продължаваме разговора, ще бъде безсмислено. Благодаря ви, че се съгласихте да дойдете, и сбогом.

Така, приятели, завърши това необикновено познанство. Не знам дали още действуват сандъците на Коркоран. Може би да и сънуват своя живот, с неговите сияния и страхотии, които в действителност са само застинали на кинолента групи от импулси, а Коркоран, приключил дневната си работа, се изкачва всяка вечер по желязната стълба горе, отключвайки поред стоманените врати с огромния ключ, който носи в джоба на разядената от киселини престилка... и стои там в полумрака, за да слуша слабото бръмчене на тока и едва доловимия звук, когато лениво се превърта барабанът... когато се размотава лентата... и се сбъдва съдбата. И аз мисля, че в тия минути въпреки думите си той изпитва желание да се намеси, да навлезе, ослепявайки с усилието си, в света, който е създал, за да спаси там някого, провъзгласяващ Изкупление, че се колебае самотен при мъждивата светлина на прашната лампа, размишлявайки дали да спаси нечий живот, нечия любов, и съм уверен, че никога няма да направи това. Той ще устои на изкушението, защото иска да бъде бог, а единственото проявление на божествеността, както знаем, е в мълчаливото съгласие с всяка постъпка на човека, с всяко престъпление и за нея няма по-висша мъст от повтарящия се от поколение на поколение бунт на железните сандъци, когато те, изпълнени с разсъдливост, се убеждават в извода, че бог не съществува. Тогава той мълчаливо се усмихва и си отива, заключвайки след себе си редицата врати, а в пустотата се чува само слабото като гласа на умираща муха бръмчене на тока.

Публикувано в алманах „Спектър’66“

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.